

Nd.

154. Frumvarp til laga

um breyting á lögum nr. 1 7. jan. 1935, um meðferð og sölu mjólkur og rjóma o. fl.

Flm.: Sveinbjörn Högnason, Jörundur Brynjólfsson, Bjarni Ásgeirsson,
Helgi Jónasson, Bjarni Bjarnason, Ásgeir Ásgeirsson.

1. gr.

2. gr. laganna skal orða svo:

Í öllum þeim kaupstöðum og kauptúnum, þar sem fram getur farið dagleg sala á mjólk og rjóma frá mjólkurbúum, sem viðurkennd verða til þess af landbúnaðarráðherra, skal gjald, er nefnist verðjöfnunargjald, lagt á alla neytlumjólk og rjóma frá mjólkurbúum, félögum eða einstökum mönnum.

Gjald þetta ákveðst fyrirfram af mjólkursölunefnd, og má breyta því svo oft sem þurfa þykir.

Tekjuafgangur mjólkurbús eða mjólkursamsölu á sölusvæðinu skal renna í verðjöfnunarsjóð, eftir að nauðsynlegar afskriftir hafa farið fram og aðrar greiðslur, er stjórnin telur nauðsynlegt að inna af hendi, enda hafi það þá áhrif á ákvörðun verðjöfnunargjaldsins.

Verðjöfnunargjaldið skal vera til verðuppbótar á þá mjólk, sem notuð er til vinnslu í viðurkenndum mjólkurbúum, sem starfa á verðjöfnunarsvæðinu, og sliki verðjöfnun jafnan, eftir því sem við verður komið, miðuð við það, að allir mjólkurframleiðendur á verðjöfnunarsvæðinu fái sama verð fyrir mjólk sína komna á sölu-

stað verðjöfnunarsvæðisins (sbr. þó 13. gr. . Þeir, sem ekki senda mjólk sína á sölu-
stað, heldur í mjólkurbú til vinnslu, skulu þó fá þeim mun minna verð fyrir mjólk
sína, er svarar til flutningskostnaðar hennar frá því bú til sölustaðar, enda sé þá
flutningskostnaður vinnsluvaranna til sölustaðar innifalinn í stöðvargjaldi búans.
Stöðvarkostnaður allur, þar í talinn vinnslukostnaður hvernar tegundar, skal tal-
inn jafn hjá öllum framleiðendum, en slíkan kostnað ákveður mjólkursölunefnd,
eftir því sem hún telur hæfilegt, að fengnum skýrslum um slíkan starfrækslukostnað
mjólkurbús eða mjólkurbúa á verðjöfnunarsvæðinu.

Undanþegin verðjöfnunargjaldi (sbr. þó 5. gr.) er mjólk, sem framleidd er á
ræktuðu landi innan sama kaupstaðar eða kaupsýns, sem hún er seld í. Undan-
þágan gildir fyrir eina kú fyrir hvern fullræktaðan hektara af túni og hlutfalls-
lega fyrir brot úr hektara, sem framleiðandi notar til fóðurframleiðslu innan kaup-
staðarins eða kaupsýnsins.

Fyrir það mjólkurmagn, sem framleiðendur á sölusvæðinu geta tryggt til sölu
og selja allt árið jafnt, skal þeim greiddur 1 eyrir umfram jöfnunarverð til fram-
leiðenda. Greiðist uppbót þessi úr verðjöfnunarsjóði eftir á um áramót.

2. gr.

3. másl. 3. gr. laganna („Verðjöfnunargjaldið skal vera ... á verðjöfnunar-
svæðinu“) fellur niður.

3. gr.

Aftan við orðin í 5. gr. laganna: „... 3000 litra ársnyt úr hverri kú“ bætist nýr
másl., svo hljóðandi: Heimilt er þó hverjum framleiðanda, sem undanþágu þess-
rar nýtur, að undanskilja til heimilisþarfa ½ litra á dag á hvern heimilismanna.

4. gr.

2. og 3. málsgr. 15. gr. laganna falli niður, en í stað þeirra komi svo hljóðandi
málsgr.:

Ef mjólk, rjómi eða skyr er flutt inn á sölusvæði einhvers verðjöfnunarsvæðis
af öðrum en þeim, sem sérleyfi hafa þar til sölu á þeim, eða ef þær finnast í bát-
um, skipum, bifreiðum eða öðrum flutningatækjum, svo nærri sölusvæði eða á leið
til sölusvæðis, að telja má sannað, að átt hefir að flytja vörurnar inn á svæðið í
heimildarleysi, þá skulu vörur þessar gerðar upptækar, og sá, er flutninginn ann-
ast, eða aðrir, sem meðsekir reynast, skulu sæta sektum samkvæmt ákvæðum 1.
málsgr. þessarar greinar.

Andvirði upptækrar vöru rennur í verðjöfnunarsjóð þess verðjöfnunarsvæðis,
sem brotið er framið á.

Greinargerð.

Frv. í höfuðatriðum samhljóða þessu var flutt á síðasta þingi að tilhlutun land-
búnaðarráðherra, og fylgdi því svo hljóðandi greinargerð:

Þegar mjólkurlögin voru upphaflega sett fyrir 2 og 2½ ári síðan, var talið,
eftir því sem næst varð komið, að öll mjólkurframleiðsla til sölu, er kom til mjólk-
urbúanna austan og vestan heiðar, mundi nema ca. 6,4 millj. litrum. Var þá sölu-
mjólk 3,4 millj. litrar og vinnslumjólk 3 millj. litrar.

Við þetta ástand og þessi söluhlutföll mjólkurframleiðslunnar á þessu svæði
voru verðjöfnunarákvæði laganna upphaflega að mestu miðuð. Var þá talið, að 8%
verðjöfnunargjald myndi nægja til að framkvæma fulla verðjöfnun meðal fram-
leiðenda með hagkvæmari verkaskiptingu milli allra mjólkurbúanna.

Á þessu er nú orðin sú breyting, sem fáa óraði fyrir, að kæmi svo fljótt sem
raun er á orðin, að hjá mjólkurbúunum á svæðinu hefir mjólkurframleiðslan auk-
ið um 83%, eða er nú 11,7 millj. litrar, í stað 6,4 millj. litra 1933. Aukningin hjá
mjólkurbúunum er því orðin 5,3 millj. á þessum árum. Þess skal getið, að hvorki

nú né 1933 er talin með sú mjólk, sem seld er á svæðinu utan samtaka mjólkurbúanna. Til samanburðar má geta þess, að hjá Norðmönnum, sem settu sér mjólkurlög 1930, hefir mjólkuraukning austanfjalls þar orðið ca. 27% á þeim 6 árum, sem síðan eru liðin, og er það talið gífurlega mikið þar. Þegar þess er nú gætt jafnframt, að langmestur hluti þessarar aukningar hjá oss fer í verðminnstu vinnsluvörurnar, eins og t. d. ost til útflutnings, gefur það að skilja, að verðjöfnunargjaldið, sem miðað var við að gæti jafnað verð á 3 millj. lítra, sem færi í vinnsluvörur, hrekkur skammt, þegar þetta er orðið eins og nú er, 6,7 millj. lítrar, og aukningin fer mest-öll í verðminni vörur en vinnsluvörur þær, sem upphaflega þurfti að verðuppbæta.

Eftirfarandi yfirlit um greiðslur og tekjur verðjöfnunarsjóðs á árinu 1936 sýna þetta þá líka ljósast:

Kröfur til verðuppbóta á árinu 1936:

1. vegna vinnslu á mjólkurvörum	kr. 280682.87
2. vegna útflutnings á ostum	— 107805.36
	<u>kr. 388488.23</u>

Tekjur verðjöfnunarsjóðs á árinu 1936 hafa numið kr. 183596.96

Af þessu hafa verið greiddar eftirstöðvar verð- uppbóta fyrir árið 1935	— 52436.48	— 131160.48
--	------------	-------------

Á vantar

Á þessu sést, að mjólkuraukningin fer strax á fyrsta ári fullkomins skipulags samkvæmt lögunum langt fram úr því, sem gert hefir verið ráð fyrir, og það svo, að enda þótt sölustjórnin ákvæði í upphafi, að 2 aukum skyldi greiða lægra fyrir vinnslumjólk búanna á sölustað en neytlumjólk, vantar þó 52 þús. kr. á, að hægt sé að framkvæma þessa verðjöfnun. En það samsvarar ca. 1 eyr. á alla vinnslumjólkina. Er hún þá orðin 3 aukum lægri á sölustað en neytlumjólkinn. Þessi mismunur fer vitanlega vaxandi með auknu mjólkurmagni, og má bezt gera sér grein fyrir því með einföldu yfirliti um mjólkurmagn og kröfur til verðjöfnunar ár hvert:

Mjólkurmagnið 1935	9,9 millj. lítrar
Neytlumjólk	4,8 — —
Vinnslumjólk	5,1 — —
	<u>9,9 millj. lítrar</u>

Verðjöfnunarsjóður:

Tekjur	185 þús. kr.
Kröfur	238 — —

og vantar þá ca. 1 eyri á hvern lítra vinnslumjólkur til að ná þessari verðjöfnun, eins og fyrr segir, eða 52 þús. kr.

Mjólkurmagn 1936	11,7 millj. lítrar
Neytlumjólk	5 — —
Vinnslumjólk	6,7 — —
	<u>11,7 millj. lítrar</u>

Verðjöfnunarsjóður:

Tekjur	183 þús. kr.
Kröfur	440 — —

(Þar með taldar 52 þús. kr. eftirst. frá f. ári.)

og vantar þá 257 þús. kr., eða nálega 4 aura á hvern lítra vinnslumjólkurinnar, og er þá bilið á sölustað orðið í stað 2 aurar, eins og áætlað var, sem næst 6 aurar.

Með því að ekki verður annað séð en að aukinn aðflutningur að mjólkurbúunum sé enn fram undan, fer bil þetta vitanlega vaxandi, ef við svo búið er látið standa.

Er því bersýnilegt, að þau mjólkurbúin, sem hafa vinnsluvörurnar á markaðinum, siga niður ár frá ári í verði, meðan hin, sem hafa neytlumjólkina, standa í stað með sitt verð. Þetta hlýtur að leiða til þess, að verkaskiptingin verður að hætta og takast upp skipting á markaðinum, sem tryggir öllum sama verð, ef lögin veita ekki heimild til fullkomnari verðjöfnunar en verðjöfnunargjaldið eitt hrekkur til. Yrði slíkt vitanlega öllum framleiðendum óhagstæðara.

Í lögunum eins og þau eru nú er ekkert ákvæði um það, hversu langt verðjöfnun skuli framkvæmd milli hinna ýmsu framleiðenda, sem senda vörur sínar á markaðinn, og var til þess ætlazt, að slíkt yrði samkomulagsatriði milli mjólkurbúanna sjálfra eða fulltrúa þeirra. En einmitt að þetta atriði var lagt í sjálfsveld þeirra, hefir máskæ meira en nokkuð annað orðið þess valdandi, að ósamkomulag og tortryggni hefir orðið mikil milli mjólkurbúanna við framkvæmd laganna, og hver viljað hafa sinn hlut sem mestan, eins og verða vill. Sé það hinsvegar sett inn í lögin, eins og hér er gert ráð fyrir, að öll mjólkurbúin skuli hafa sama verð, miðað við sölustað, er reiptog þetta útilokað, og allir hafa jafnan hag af því, að sölufyrirkomulagið haldist sem bezt. Sú hefir meðal annars orðið reynslan meðal Norðmanna, að samkomulag framleiðenda um söluna hefir mjög batnað síðan þeir tóku upp til fulls þetta ákvæði.

Rétt mun vera að benda á það, að enda þótt verðjöfnun milli mjólkurbúanna yrði þannig að fullu framkvæmd, að þau fengju jafnt verð fyrir vöru sína miðað við sölustað, þýðir það engan veginn, að allir framleiðendur fái sama verð fyrir mjólk sína. Þeir, sem næst eru sölustað, losna vitanlega við margvislegan kostnað móts við hina, er fjær búa, og fá því áfram hæsta verðið í sínar hendur. Þessu til skýringar má benda á, að árið 1935, þegar mismunur á sölustað varð raunverulega 3 aur. á lítra milli vinnslu- og neytlumjólkur, varð mismunurinn milli framleiðendanna miklu meiri. Þeir, sem þá seldu neytlumjólkina, sem voru þeir, er næst voru sölustað, meðlimir Mjólkurfélags Reykjavíkur o. fl., fengu þá 6,6 aur. hærra fyrir hvern lítra en meðlimir mjólkurbúanna, sem fjær eru, — sé tekið meðaltalið hjá þeim. Er þá miðað við, að flutningskostnaður hjá þeim, sem seldu neytlumjólkina, sé að meðaltali 1 eyrir, og vinnsluafföll voru, eftir því sem þeir gáfu upp, ½ eyrir á lítra.

Þó að full verðjöfnun miðað við sölustað hefði því verið framkvæmd á árinu 1935, hefðu bændur þeir, sem nær búa og forgangsrétt fengu þá til sölu neytlumjólkurinnar, samt fengið að meðaltali 3,6 aur. hærra verð fyrir hvern lítra en þeir, sem sendu mjólk sína til vinnslubúanna. Þetta kemur til af því, að auk flutningsins að mjólkurbúunum, sem allir framleiðendur hafa, verða fjarliggjandi mjólkurbúin auk þess að kosta flutning til sölustaðar. Auk þess er samkv. þessum ákvæðum til þess ætlazt, að mjólkurbúin hvert um sig beri ábyrgð á rekstri sínum, og þá að jafnaði miðað við það búið, sem minnstan hefir rekstrarkostnað. Það er því sjáanlegt, að hlutur þeirra, sem nær búa sölustað, verður ávallt betri, þrátt fyrir jöfnuð þann, sem hér er áformaður.

Með breytingu refsíákvæðanna er það ekki tilætlunin að gera þau strangari en ákvæði gildandi laga eru um þau efni, heldur einungis hitt, að skýra þau svo, að þau nái til þess verknáðar, sem þau áttu að gera. En raunin hefir orðið sú undanfarið, að ógerningur hefir reynzt með gildandi ákvæðum að hafa það eftirlit, sem þörf er á til að hindra brot á lögunum. Má slíkt vera ljóst, þar sem ekki hefir verið talið hægt að koma fram ábyrgð á hendur hinum seku, fyrri en þeir hafa að fullu selt og afhent hinar óleyfilegu vörur.